

חריף

קיי"ב א'

(א) גמ' - צנון שחתכו בסכין שחתך בה בשר אסור לאוכלו בכותח וכו'. ומצינו בזה ב' שיטות בראשונים - רש"י ביאר בפ' קמא דמחמת השמנונית בולע הצנון, והוי טעם מן הממש, ועי' ברמב"ן דהק' דא"כ אמאי בקישות צריך גרירה, ולא סגי בהדחה, ותי' דאגב דוחקא דסכינא בלע טפי, ועוד תי' דבאמת מהני הדחה, אולם כיון דאין דרכם בהדחה נקיט גרירה, ועוד כתב הרמב"ן דמיירי בצנון וקישות רותחים, וסכין צנון, ודנין לסכין כתתאה, ולכך בעי' כדי קליפה, וצ"ב טובא מדוע הסכין נידון כתתאה ולא כעילאה, הרי הסכין בא מלמעלה, ואף אי נימא דתלוי במה שהגיע ממקו"א, הרי הסכין בא ממקו"א, ואף אי נימא דהמבליע נידון לעולם כעליון, הרי הכא הסכין הוא המבליע, וצ"ע].

ועי' ברשב"א בחי' ובתוה"ב דביאר דא"א לעשות הדחה בקישות, דאדרבא ע"י ההדחה נבלע בו האיסור טפי, ולכך נקט הגמ' לשון גרירה, וכן הביא הרשב"א בדף ח' ב' בשם רבינו יונה, ועי' בספר התרומה סי' ס' דביאר דקישות חריף מעט אולם אינו מתפשט כצנון.

(ב) וברשב"א בחי' ובתוה"ב הק' דא"כ אמאי קילחי דליפתא שרו הא נתקנח עליהם השומן, ותי' דודאי דהדחה בעי', וכ"כ הרא"ש, אולם עי' בר"ן דכתב דמלשון הגמ' ומלשון רש"י משמע נע"י יד יהודה ס"ק ל"ה דמדויק כן מהא דכתב רש"י ד"ה ליפתא ואין טעם שומן ניכר בו, ולמאי הוצרך לזה, הרי כיון דאינו חריף אינו בולע ואינו נאסר, וע"כ הר"ן דאף לל"ק לא בעי' הדחה, דלא בעי' אף הדחה, ולכך הכריע דלא בעי' הדחה, וצ"ע דהרי הר"ן הרי נקט כפי' קמא דרש"י, ואיך יתכן לומר דלא בעי' קינוח, ואולי הביאור בזה דכיון דהלפת גורם דאין ניכר טעם השומן, ליכא איסור דרבנן של בב"ח בלא בישול, וכדביאר רע"א בתשו' ר"ז דכל האיסור דרבנן הוא רק באופן דראוי ליתן טעם.

וצ"ב לביאור קמא דהרמב"ן דטעמא דקישות בעי גרידה משום דוחקא, דא"כ אמאי בלפת שרי, ?

(ג) עי' ברשב"א בתוה"ב דכתב דאעפ"י דסילקא אינו חריף כצנון מ"מ "מושכת היא בטבעה" ואסורה כצנון, ולכאור' כוונתו דכולו אסור, וצ"ב דילמא אינו אסור אלא כקישות, וי"ל דהרשב"א לשי' דבקישות סגי בהדחה, אלא כיון דהוא רך לא שייך למיעבד הדחה, וא"כ אי נימא דסילקא כקישות, תקשי אמאי לא סגי בהדחה, הא אינו רך, ומהא דמבואר בגמ' דסילקא אסור, ע"כ מוכח דגרע מקישות ודמי לצנון.

אולם עי' ברשב"א סוף שער א' [כ"א ב'] דכתב להדי' דצנון סגי בגרידה, ועי' יד יהודה סי' צ"ו סוף סק"א דעמד בזה.

ועי' בבדה"ב דלמד מלשון הרשב"א דקישות חריף קצת, והרשב"א במשה"ב כתב דודאי קישות מתוק, וראייתו היא מצנון דיש לו כח משיכה, וסגי בגרידה, ע"ש.

ועי' בפמ"ג שפ"ד סק"א דכתב דמדברי הב"י מבואר דלפי הרמב"ם צנון הוא בכלל חריף, וכתב דנפק"מ בזה, דלפי הרשב"א אף בבשלו עדיין יש לה כח משיכה, ולהרמב"ם שרי, ואי הוי הסכין אינו ב"י, דלהרשב"א שרי ולהרמב"ם אסור, וכתב דיש להחמיר כב' הפי'.

(א) בפ' בתרא פ' רש"י דאף בסכין מקונח אסור כיון דמחמת חורפא דצנון בלע טפי מדגים הרותחים ואגב דוחקא דסכינא פליט סכינא ובלע צנון.

ועי' ברמב"ן לעיל [ד"ה ותמה הוא] דהק' על פי' ב' דרש"י דא"כ אמאי בעי' למגררי' לקישות, הא הוי בר נ"ט, וצ"ב מדוע לא הק' טפי דאיך בלע הקישות מהסכין, הרי אינו חריף ואינו בולע, ולכאור' ע"כ מוכח דס"ל לרמב"ן דמחמת דוחקא עובר הטעם מהסכין לקישות, ורק הק' דאכתי אינו אלא בר נ"ט.

(ב) ועיקר הדבר מצינו בראשונים, דעי' ב"י סו"ס פ"ט דהביא דבארחות חיים הביא מהר"ש דמותר לחתוך לחם בסכין בשרי מקונח, ולאכול אח"כ את הלחם עם חלב, כיון דהוי בר נ"ט, ועי' ט"ז סי' פ"ט סק"ו דאי"צ לטעם זה, דהא דוחקא דסכינא בלא דבר חריף אינו מבליע ומפליט, ומבואר דלדעת הר"ש דוחקא לחוד אף באינו חריף הרי"ז מפליט, אלא דהוא בר נ"ט, וכקו' הרמב"ן.

ובדעת רש"י לכאור' מוכרח לומר דדוחקא אינו אלא מפליט ולא מבליע, וכיון דהוא עומד במקומו אי"ז נידון כנ"ט בר נ"ט, דכל הקלישות הוא רק היכא דנבלע בדבר אחר, אבל היכא דאינו נבלע אלא עומד במקומו אי"ז נידון כנקלש, וצ"ע.

(ג) ובאמת דהרשב"א בחי' ובתוה"ב הק' כפשוטו דאמאי בעי' גריה בקישות הא לא בלע כלל, ועוד הק' דאף בחריף אמאי אסור הא אינו אלא בר נ"ט, [ורק בסכין שבלוע בו אסור כיון דהוי בר נ"ט דאיסורא], ועל קו' ב' י"ל דס"ל לרש"י דאגב דוחקא וחורפא פלט הסכין לגוף הטעם, וכמבואר בש"ך סי' צ"ו סק"ב.

(ד) עי' בספר התרומה סי' ס' דיישב דקישות חריף מעט, אולם אינו מתפשט בכולו כצנזון, וכ"כ המרדכי, [ולפי"ז הרי מסתבר דליפתא לא בעי' אף הדחה, וכמבואר ברא"ש, וממילא יתכן דסילקא דמי רק לקישות, ואין לנו הכרח דכוונת הגמ' דדמי לצנזון כדביאר הרשב"א],

אולם לשון רש"י עדיין צ"ב דהא בד"ה קישות כתב דקישות מתוקה ואין נבלע בתוכה, ואיך השמיט רש"י להעיקר דהוא קצת חריף.

(ה) ובשו"ע פסק בסעיף א' כל"ב דרש"י, ובסעיף ה' הביא לדינא דקישות, ועי' בש"ך ס"ק כ"א דביאר דבקישות בעי' לגרוד מחמת השמנונית, ועי' בשפ"ד שם דתמה דהא לדעת השו"ע ליתא להאי טעמא, ואדרבא כל הטעם הוא כדברי התרומה והמרדכי משום דהוא קצת חריף, אלא דצ"ע דהשו"ע שם פסק דלפת בעי' הדחה, ולפי"מ דפסק בס"א כרש"י הרי מיירי בסכין נקי, ומדוע בעי' הדחה, וצ"ב.

ולמה דנתבאר לעיל אות ב' י"ל דבקישות באמת סגי בהדחה, אלא דבארו הראשונים דלא שייך למיעבד הדחה בקישות, ולכך גורר, אבל בלפת שפיר מהני הדחה להסיר את הפליטה, ועי' היטב בפמ"ג משב"ז סק"ג דעמד בכ"ז, ועי' להלן בהערות לפמ"ג.

(ו) ולפי"ז בהא דמבואר בשו"ע סי' פ"ט דאסור לחתוך לחם בסכין של בשר כדי לאוכלו עם חלב, ובט"ז שם כתב דכל דברי השו"ע מיירי בסכין שאינו מקונח, אבל מקונח שרי, אולם להנ"ל כיון דאיכא דוחקא פלט טעם מהסכין ול"ה בר נ"ט, ואסור מדינא בלחם עד שיגרור, ובמנחת כהן סוף ח"א נקט נמי כן, אולם מטעם אחר.

(ז) ועי' בשו"ע או"ח סי' תמ"ז ס"ז דבושר שדכו במדוכה של חמץ קודם הפסח, מותר בפסח, וביאר הרמ"א משום דאינו מפליט בצונן, וכן מבואר במג"א ס"ק ל"ד, וע"ש בביאור הגר"א דהראיה לזה מהא דקילחי דליפתא שרי, [וצ"ב הא מבואר בשו"ע סעיף ה' דבעי' הדחה, ואין לומר דס"ל דאי מפליט ה"ה דמבליע, ולכך לא יועיל הדחה, דאכתי הא הוי בר נ"ט בר נ"ט, וצ"ל דס"ל דאי דוחקא מפליט היה מבליע השמנונית, וע"ז לא מהני הדחה, וצ"ע], ולכאור' זהו ראיה לש"ך דכל דין הדחה משום השמנונית, אולם עי' בט"ז שם ס"ק י"ג דבאמת הוא קצת חריף, אלא דהדיכא מכנסת רק למיעוטו ובטל קודם הפסח, כיון דליכא חנ"נ, אולם מהרמ"א ודאי מוכח כן, וצ"ע בכ"ז, וע"ע במה דנתבאר בכ"ז בהערות לשו"ע.

רש"י ד"ה קישות - ועוד דמשום חורפיה בלע טפי מדגים הרותחים ואגב דוחקא דסכינא פליט סכינא ובלע צנון. עי' ט"ז סק"ג דהביא לדברי רש"י בנוסח אחר "ועוד משום חורפיה דצנון ואגב דוחקא דסכינא פליט טפי מדגים הרותחין" ומבואר דבעי' לתרוייהו בשביל הבליעה מהסכין, ועי' במשב"ז שם דהעיר דבלשון רש"י מדויק דבאמת הדוחקא לחוד הוא הגורם לפליטה מהסכין, ובעי' לטעמא דחריף כדי שלא יהא נ"ט בר נ"ט, ולכך בתחילה כתב רש"י רק לטעמא דחריף, דבא לבאר מ"ש מדגים, ואח"כ בא לבאר דהבליעה מהסכין היא רק משום דוחקא לחוד. ויש להוסיף דלפי' קמא דמיירי בשמנונית הרי לא בעי' לטעמא דדוחקא בשביל הפליטה, אלא בעי' לתרוייהו בשביל הבליעה, ולפי' בתרא להט"ז בעי' לתרוייהו בשביל הפליטה.

ובאמת דלמה דנתבאר לעיל, הרי אף לבתר דהדוחקא גרם דפליט הסכין לטעם הבלוע בו, אכתי בעי' לטעמא דחריף כדי לבאר אמאי הטעם נבלע בצנון, דאל"כ הרי סגי בהדחה לחוד, ולכך הוצרכנו לטעמא דחריף, אולם אכתי תחילת דברי רש"י עדיין צ"ב.

תוס' ד"ה אגב - לבטל טעם הבלוע וכו'. וצ"ב הרי אי חיישי' בהדחת הקערות לנוגעין ניחוש דנגע הבצל בקערה ובלע מהקדירה ונעשה חנ"נ וניבעי ס' כנגד כולו, ובשלמא בקדירה הרי בארו הראשונים דמדין מקושר אין הבליעה נאסרת, אבל הרי באוכל ליכא דין מקושר, ומוכרח כהרא"ש דעיקר הטעם עובר ע"י המים, וצ"ע. ועי' בשו"ע סי' צ"ד ס"ו דפסק דירקות הבלועים מבשר ובשלם בקדירה חולבת סגי בס' כנגד הבליעה, ועי' בגליון רע"א דביאר דליכא בזה דין נ"ט בר נ"ט, כיון דהוא מאוכל לאוכל.

וע"ש ברע"א דדייק מלשון השו"ע דבחלב ממש אסור, וביאר משום דהירקות נעשו חנ"נ מחמת החלב, אבל בקדירה חולבת הוי טעם החלב נ"ט בר נ"ט, וצ"ע מדוע לא הזכיר דבשו"ע סי' צ"ו ס"א מבואר להדי' דצנון דחתכו בסכין בשרי ב"י ובשלו בחלב דסגי בס' כנגד מה שנגע, ואולי ס"ל לרע"א דשאני התם דמיירי בבליעה של הירק מסכין, אבל הכא מיירי בירקות דנתבשלו עם בשר, [ובט"ז סק"י נסתפק בזה], אולם צ"ע הסברא לחלק.

עי' תוס' ח' ב' דה אגב דהביאו מריב"ם דאף אחרי הניקור צריך לקלוף משום דאיכא בליעה של החלב מחמת דוחקא, ותמהו תוס' דהא מבואר בגמ' דדוקא חריף איכא בליעה מחמת דוחקא, ובפשוטו צ"ל דס"ל כל"ב דרש"י דאין הנידון בסוגיין רק מחמת הבליעה, וכל מה דבעי' למעלה דחריף כדי שלא יהא נ"ט בר נ"ט, אולם בדוחקא לחוד נמי איכא בליעה, אבל תוס' ס"ל כל"ק דאף הכא מיירי דאיכא שמנונית ומשו"ה הק' למאי בעי' לסברא דחורפא, אולם עדיין יש לתרץ דבעי' לטעמא דחריף בשביל לאסור את כל הצנון, משא"כ דוחקא לחוד אינו מבליע אלא כד"ק, וצ"ע.

ועוד הק' בתוס' שם דהא מבואר בגמ' דהא דכל שחיטה ליכא בליעה של אבמ"ה כיון דאינו רותח, ולהריב"ם הא דוחקא מבליע גם בצנון, וי"ל דרק לגבי הנידון דהסכין יבלע נקטינן דאינו בולע אף ע"י דוחקא, אבל להפליט את הטעם הבלוע בו מהני הדוחקא גם בצנון.

בפלוגתא דהמג"א ואהעו"ז

(א) עי' מג"א או"ח סי' תנ"א ס"ק ל"א דחתך זנגביל בסכין בשר, ודך אותו במדוכה, ואח"כ דך בשמים [לכאור' כוונתו דיש לבשמים דין חריף] במדוכה, אסורים בחלב, ובאבן העוזר סי' צ"ו חולק דשרי מדין נ"ט בר נ"ט, וביאר דכל הדין בדבר חריף ליכא היתר דנ"ט בר נ"ט, הוא רק דהדבר חריף מוציא את כל הטעם מהכלי, אבל אינו מבליע בכלי רק קצת טעם, ולכך בגוונא הנ"ל הרי בסכין הראשון יש טעם אחד, וכשיצא הטעם מהזנגביל למדוכה הוא טעם ב' בהיתר, [ויל"ע דהנה הרמב"ן הביא דיי"א דדגים שנתבשלו עם בשר מותרים בכותח כיון דטעם ב' שרי, וצ"ע דא"כ מ"ט צנון דחתכו בסכין בשר אסור בכותח, הרי טעם הבשר שיוצא מהצנון לכותח הוא טעם ב', וע"כ דהטעם היוצא מהחריף הוא נידון כטעם א', וכסברת המג"א, אולם אינו ראייה דהא כבר כתב הרמב"ן דע"כ צ"ל לדבריהם דשאני קדירה דאור עדיף טפי, וא"כ י"ל דחריף דמי לאור].

(ב) והביא אהעו"ז ב' ראיות לדבריו - חדא, מדין דגים שעלו בקערה, דהא מיירי אף בבשר שבשלו אותו עם הרבה דבר חריף, ומ"מ שרי אח"כ הדגים בכותח, וע"כ דדבר חריף אינו מפליט רק חלק מהטעם שבו, אולם יש לדון לדחות את הראיה, דמודה המג"א דכה"ג שרי, דרק לגבי הנידון אם נקלש ונעשה טעם ב', בזה נתחדש דבר חריף חמור טפי ואינו נקלש, אבל ודאי דבלע חריף שנבלע בכלי הוא נידון כטעם ראשון, ולכך מותרים הדגים בחלב, ועוד צ"ב עיקר ראייתו הרי דגים ע"כ מיירי דלא נתבשלו בחריף, דא"כ ליכא היתר דנ"ט בר נ"ט, וא"כ שפיר י"ל דהבשר נמי לא נתבשל בחריף, וצ"ע.

והנה עי' פמ"ג סי' צ"ה משב"ז סק"א דהביא מספר בית ישראל דבבלוע חריף ל"ה הכלי נ"ט בר נ"ט, והוכיח כן מהגמ' דנפיש מררי', ולכאור' מבואר דלא כאהעו"ז, אולם נראה דאינו ראייה, דנידון הפמ"ג הוא בטעם ראשון חריף, ונידון אהעו"ז הוא על טעם ב', [ולהיפוך מחילוק הנ"ל בדעת המג"א] אולם אכתי הוא סתירה לעיקר ראייתו של אהעו"ז מבשר חריף דהוא נידון של טעם ראשון.

(ג) ועוד ראייה הביא באהעו"ז מדברי הש"ך סי' קכ"ב סק"ב דהביא לדברי האו"ה דבישל דבר חריף בקדירה בשרית ואינה ב"י, ואח"כ בישל חלב בתוך מעל"ע לבישול החריף, מותר הקדירה, וכתב הש"ך דה"ה אם בשלו דבר חריף בקדירה בשרית ב"י, ואחרי מעל"ע מבישול הבשר בשלו בו חלב, אעפ"י דהוא ב"י מבישול החריף, מותר, וקשה הרי הבליעה של הבשר דנכנס לחריף, נהפך לטעם משובח, וכשנבלע בכלי איכא בליעה של בשר ב"י, וע"כ דמהחריף לקדירה הוא טעם ב', ושרי מדין נ"ט בר נ"ט, ועי' חו"ד סי' צ"ו סק"ו דהסכים לדברי האבן העוזר.

ולא נתבאר מדוע אהעו"ז בנה לראייתו מדברי הש"ך ולא מדברי האו"ה גופי', והנה בחו"ד סי' ק"ג סק"ט עמד על דברי האו"ה הנ"ל, והוסיף דאין לומר דהטעם פגום אינו נשבח מהחריף להיות אח"כ משביח בדברים אחרים, רק דמשביח לחריף, דהא מבואר ברמ"א סי' צ"ה ס"ב דבצל שנחתך בסכין בשרי אסור את החלב, והרי הטעם של הבשר פגום, ולא נשבח, ואיך אסור את החלב, וע"כ דהחריף משביח לאסור אחרים, ולכך הוכיח כיסוד דברי אהעו"ז, ולפי"ז יש מקום לומר דמה"ט לא הוכיח אהעו"ז לדבריו מהאו"ה, כיון דיתכן דכיון דהוא פגום אינו נשבח לגבי לאסור אחרים, אבל בגוונא דהש"ך דבשלו דבר חריף בקדירה בשרית ב"י, ואחרי מעל"ע מבישול הבשר בשלו בו חלב, דפסק הש"ך דמותר, שפיר תקשי דהא החריף גורם דאינו נפגם.

ובעיקר ראייתו של החו"ד, הנה בלבושי שרד שם כתב דבאמת כל דברי הרמ"א מיירי דהחלב נמי נעשה חריף, וכוונתו לכאור' כסברת ההו"א של החו"ד, דאם אין החלב חריף אין הבשר אסור לחלב.

ועיקר היסוד של החו"ד בהו"א מבואר אף בחזו"א או"ח קי"ט סק"ט דדוקא בדבר חריף הנאכל בחריפות טעם לפגם מחליא ל"י לשבח דרצוי ל"י לאדם במיעוטו של החריפות מעט".

(ד) ועי' בנקוה"כ שם דתמה בן הש"ך דהבליעה מהחריף משביח את בליעת הבשר בקדירה, וכתב דיש לחלק דאם בישל דבר חריף בתוך מעל"ע של הבשר, מונין משעת בישול החריף, אבל אם בישל את החריף לאחר מעל"ע מבישול הבשר, אין מונין אלא משעת בישול הבשר, עכתו"ד, ומבואר מדבריו דכל הנידון הוא לגבי מה דנבלע מהחריף לכלי, אבל מצד בליעת הכלי דנפיק לחריף לא היה לו נידון כלל, וע"כ משום דפשיטא לבן הש"ך כסברת אהעו"ז דחשיב נ"ט בר נ"ט, ולכך דן רק מחמת דהבליעה בכלי הושבחה מחמת בליעת החריף שנבלע בתוך הכלי, וע"ז חילק בין בישל תוך מעל"ע של הבשר או לא, [ועי' מחה"ש על המג"א דכתב דהנקוה"כ ס"ל כסברת מג"א, וצ"ע כוונתו].

ושו"א ביד יהודה סי' ס"ט ס"ק פ"ט דהאריך בכ"ז, ותו"ד

(ה) עי' פמ"ג סי' צ"ד שפ"ד סוס"ק כ"ב דהק' על הש"ך בסי' קכ"ב דהא בדבר חריף ליכא התירא דנ"ט בר נ"ט, ולכאור' מבואר דס"ל לעיקר כדברי המג"א.

אולם נראה דאינו ראייה דחולק על עיקר סברת אהעו"ז, דהנה בפמ"ג סי' צ"ו שפ"ד סק"ב כתב דבחורפא אלף טעמים לא מהני, כגון חתך צנון בסכין בשרי, ונתנו במים, ואח"כ באוכל, אסור בחלב, וי"ל בדעת הפמ"ג דאזיל לשי' דל"ש נ"ט בר נ"ט מאוכל לאוכל, והסברא בזה דרק מכלי לא נפלט כל הטעם, וכיון דהחריף בלע את כל הטעם מהכלי, ממילא אם נתן החריף במים הוי אוכל ואוכל, וכן מבואר בסוף דבריו של הפמ"ג דכתב "וכבר כתבנו כל באוכלין אלף לא מהני" אולם קצת משמע דהוא עוד טעם.

[ועי' בהגהות רע"א על הפמ"ג דחלק עליו דסו"ס כיון דעבר הטעם מהבצל למים הוי נ"ט בר נ"ט, והוסיף רע"א דאעפ"י דס"ל לפמ"ג סי' צ"ה משב"ז סק"א דמאוכל לאוכל ל"ה נ"ט בר נ"ט, מ"מ לא נתחזק הטעם באוכל יותר ממה שהיה בכלי, ע"ש, ויש דנקטו דרע"א ס"ל כמג"א, ולכך נקט רע"א דכיון דהחריף עובר אי"צ דוקא מאוכל לאוכל בשביל לאסור, אלא גם בכלי יאסר, אולם אינו נכון, דכוונת רע"א להק' דכיון דנתן את הצנון במים, הרי אין מעלה לחריף, וכל הנדיון דראשון אינו נעשה שני מאוכל לאוכל, וע"ז תמה רע"א דכיון דכבר הוקלש בכלי, שפיר נקלש שוב באוכל הב', ולא אכפ"ל דהוא מאוכל לאוכל, ופשוט, ובדעת הפמ"ג י"ל דס"ל דהחריף גורם לדונו כממש, מדין מחליא לשבח, וכמבואר בדרכ"מ ריש סי' צ"ה, ולכך נידון השתא כמאוכל לאוכל, ולדרך זה יש לבאר בכוונת המג"א דכיון דע"י הזגביל נעשה כממש, ממילא במדוכה הוא ראשון, ועוד יש לדון דס"ל לפמ"ג דכל הקלשיות של נ"ט בר נ"ט, הוא רק ביציאתו, ובחריף נתחדש דאינו נקלש מחמת היציאה, וממילא אח"כ הוי מאוכל לאוכל, או מאוכל לכלי, דל"א כה"ג נ"ט בר נ"ט, וצ"ע בכ"ז].

ולפי"ז ליכא ראייה מקו' הפמ"ג על הש"ך, דס"ל כמג"א, דהא הוי אוכל ואח"כ כלי, ולדעת הפמ"ג שם כה"ג נמי לא הוי נ"ט בר נ"ט, אולם למה דמוכח ברמב"ן קי"א ב' דאוכל ואח"כ כלי נידון כנ"ט בר נ"ט, וכדהוכיח באו"ש פ"ט ממאכ"א הל' ט' סוד"ה וכיון, מיושב דברי הש"ך.

(ו) עי' בש"ך צ"ו סק"ב דד"ח פליט גוף הטעם, ובביאור הגר"א סק"ב כתב דמה"ט אעפ"י דאנן קיי"ל דנ"ט בר נ"ט שרי אף בבישול, ולהרמ"א עכ"פ בדיעבד, מ"מ שאני חריף דפליט לגוף הטעם.

ונראה בביאור הדבר דלפי הריב"ן הגדר בזה הוא דסיבת הבליעה דדוחקא וחריפות גורם דלא נאמר בזה הדין דנ"ט בר נ"ט, וא"כ כ"ש דבישול אסור, ורק עלו שרי מדין נ"ט בר נ"ט כיון דאחד הוא צונן, [ויתכן דזהו כל עיקר הדין דנ"ט בר נ"ט דרק עלו שרי, אבל כל מה דעדיף מעלו אסור - עי' פמ"ג צ"ו משב"ז סק"ג דדן בדוחקא ורותח, ולהנ"ל לריב"ן הא מ"מ עדיף מעלו], אבל השו"ע והרמ"א ס"ל דאי"ז מחמת סיבת הבליעה דדוחקא וחריף, אלא הוא דין מסויים בחריף דבולע לגוף הטעם, ולכך לא שייך לומר דכ"ש בישול.

(ז) ולכאור' זהו יסוד סברת אהעו"ז דחריף בולע ואינו מבליע, דהנה יש להק' הרי עיקר דין הגמ' דצנון שחתכו בסכין מיירי לגבי דהחריף בולע, ולא מצינו כלל בגמ' דהוא מבליע, אולם הרי אהעו"ז מודה דהחריף אף מבליע, אלא

דהק' על המג"א דאינו אלא קלוש, וצ"ב דא"כ מהיכ"ת לומר דיש חילוק בין בולע למבליע, דלגבי מה דהוא בולע אינו מקלש, אולם לגבי הפלטה הוא קלוש.

ולכאור' בהכרח לומר דאזיל כסברת הש"ך והגר"א דהחומרא דד"ח אינו מחמת סיבת הבליעה, אלא דיש מעלה לחריף דבולע לגוף הטעם, ולכך יתכן לומר דבולע לגמרי ואינו מבליע לגמרי, אבל לסברת הריב"ן בגדר החומרא דד"ח, לכאור' ליכא סברא לחלק דרק בולע ולא מבליע.

אולם א"כ קשה דלכאור' אף לפי אהעו"ז עדיין לא עדיף מנתבשלו, [והרי הרמ"א מחמיר לכתחילה דל"ש בזה דין נ"ט בר נ"ט], דהא לסברת הריב"ן גדר החומרא דחריף הוא מחמת דסיבת הבליעה של דוחקא וחריוף עדיף טפי מעלו, וא"כ מ"ש לבולע מלהבליע, [ובפרט למה דנתבאר לעיל דסברת הריב"ן דכל הדין דנ"ט בר נ"ט לא שייך רק בעלון], ואילו אהעו"ז שרי אף לכתחילה, דהא כתב על המג"א דבגוונא דמדוכה כדין עושין.

ולכאור' צ"ל דס"ל לאהעו"ז דשאני הכא דהוי ג' נ"ט, או ב' כלים וג' נ"ט, וכה"ג לא החמיר הרמ"א בנתבשלו ונצלו, כמבואר בש"ך סי' צ"ד ס"ק ט"ו דיש בזה ב' שיטות בראשונים אם ריב"ן מודה בכל ג' נ"ט, או דמודה ריב"ן רק בג' נ"ט וב' כלים.

ח) אולם יש להק' דהנה באהעו"ז שם ביאר לדברי האו"ה דהביא הש"ך בסי' קכ"ב דמייירי בקדירה בשרית שאינה ב"י, ולא כתב דכן הדין אף בקדירה ב"י, משום דחייש לשיטות דבבישול ליכא דין נ"ט בר נ"ט, וצ"ב הרי אם מחמירים בבישול גדר הדין דד"ח הוא כהריב"ן, וא"כ הא הוי ב' כלים וג' נ"ט דשרי, [דרך להש"ך והגר"א דבולע לגוף הטעם יש לומר דאי"ז אלא ב' טעמים, ואדרבא לולי דברי הש"ך בסי' צ"ו יש לבאר דכוונת הש"ך בסי' קכ"ב דאף בדבר חריף יש היתר בג' טעמים וב' כלים, ומה"ט שרי בגוונא דהש"ך שם כיון דהוי ב' כלים, אולם לש"ך גופי' א"א לומר כן], וצ"ע.

ט) עי' בנשמת אדם הל' פסח סי' כ"ג דכתב דלכתחילה ודאי אסור, אולם בדיעבד יש להקל, ולכאור' כוונתו דכיון דבארו הש"ך והגר"א דד"ח בולע לגוף הטעם, ממילא אי"ז רק ב' כלים, וב' טעמים, וכל מה דמקילים הוא רק בג' טעמים וב' כלים, דע"ז יש מקור מדין הגעלת כלים, אולם לא נתבאר בדבריו אם כוונתו דמה"ט איכא איסור לטחון את הזנגביל במדוכה דהוי נ"ט בר נ"ט לכתחילה, או דאוסר גם ליתן את הבשמים בחלב כדין נתבשלו לכתחילה.

אולם כ"ז לביאור הש"ך והגר"א, אולם למה דנתבאר בדעת הריב"ן דגדר הדין דד"ח הוא דסיבת הבליעה של חריף עדיף טפי, ומה"ט אסר אף בנתבשלו, הרי כמו דחזי' דאף בנתבשלו חשיב נ"ט בר נ"ט לגבי דחשיב ג' טעמים, ה"ה דלגבי ד"ח נידון כג' טעמים, ועי' יד יהודה סי' צ"ו ס"ק י"ד וס"ק י"ז דכבר עמד בכ"ז דיש להקל בדבר חריף בג' טעמים, אולם לפי"ז נמצא דחותך דבר חריף בסכין חולבת והניחו על פת רותחת לכתחילה לא יאכל את הפת עם בשר, אף לדעת אהעו"ז, כיון דחשיב כנתבשלו, [וכל מה דהתיר חזו"א או"ח קי"ט ס"ק ט"ו הוא רק בדיעבד].

י) והנה נפסק בסי' צ"ה ס"ב דבב' כלים ליכא חומרא דנצלו, ולכך שרי ליתן בכלי שלהם, ויל"ע לגבי ד"ח אי שרי או לא, ועי' ט"ז סי' צ"ד סק"י דמוכח מדבריו דאסור בכה"ג, ולסברת הש"ך והגר"א א"ש כיון דאי"ז כלל נ"ט בר נ"ט.

א) בשו"ת מהרי"ל דיסקין פסקים סי' י"ד כתב להתיר בצל שנחתך בסכין חלבי ונתנו בקדירה של בשר, חדא דילמא אינו חריף, ואף אי הוי חריף, לא עדיף מכלים שהודחו דהוא מחלוקת, ולכך שרי אף בליכא ס' כנגד הסכין, עכ"ד, ויש לצרף בזה צד קולא דהפר"ח מקל דלא כהשו"ע בדינא דנ"ט בר נ"ט בדבר חריף, ועי' יד יהודה צ"ה ס"ק ט"ז דמקל באינו ב"י, ע"ש.

(ב) והנה הפמ"ג חולק על כל הך מילתא - (א) הפמ"ג ריש סי' צ"ו הרי נוקט דבד"ח אפי' אלף טעמים אסור, דהוי מאוכל לאוכל, אולם רע"א הרי חולק על הפמ"ג. (ב) לכאור' זה תלוי בפלוגתא דהמג"א ואהעו"ז, ונתבאר לעיל לדון בדעת הפמ"ג בזה, [ואף דנתבשל במים, הרי הבצל עצמו אם נוציאו מהמים מסתבר דעדיין הוא חריף, ודמי לדינא דהמג"א], אולם הרי לדינא כיון דאהעו"ז וחוו"ד ורע"א וחזו"א פסקו כהש"ך סי' קכ"ב הרי בדיעבד ודאי יש להתיר. (ג) הנה לדברי הפמ"ג סי' צ"ד סוף ס"ק ט"ו הרי אף דלא חיישי' לנוגעין, מ"מ כ"ז בכלי ולא באוכל, וא"כ יש לחוש לנוגעין, והבצל בלע טעם בשר מהכלי, אולם כבר נתבאר לעיל בסוגיא דנ"ט בר נ"ט דמדברי רע"א צ"ד סעיף ו' מוכח דלא חיישי' לנוגעין אף באוכל. (ד) עי' פמ"ג צ"ו שפ"ד י"ב דבצל חמור מצנון, אולם הרי זה דלא כש"ך שם. (ג) אולם עי' ט"ז סי' צ"ד ס"ק י' דמוכח דלא כפסק מהריל"ד, דהט"ז שם כתב דמיירי גם בבלוע מקדירה בשרית, ומ"מ בעי' ס' כנגד הבליעה, וע"ש ביד יהודה ס"ק כ"ח דתמה על הט"ז דבלע מקדירה שרי, ומוכח או כפמ"ג צ"ו שפ"ד סק"ב דבחורפא אף באלף טעמים אסור, או דחיישי' לנוגעין, או כמג"א דחריף נמי מבליע, אולם ע"ש ביד יהודה דהביא מהפ"ת דחיישי' לשמנונית.

אלא דנתבאר לעיל דיש עוד צירוף להקל, דלפי הריב"ן דאוסר בבישול, ומה"ט אסור ד"ח, הרי כמו דשרי הרמ"א בנצלו ליתן בכלי שלהם, ה"נ בדבר חריף, וצ"ע בכ"ז.

סי' צ"ו

ס"א

ב"י ד"ה ? - והרשב"א כתב וכו' גזרו עליו וכו'. צ"ב דהא בפשוטו להרשב"א מעיקר הדין ולא משום גזירה, ועי' ב"ח סק"א.

עי' בבית מאיר כאן דתמה דהשו"ע בסי' קכ"א סעיף ז' פסק דבסכין של גוי שנעצה בקרקע יכול אח"כ לחתוך בה צנון, והא הנעיצה אינה פועלת כלל על הבלע, אל רק להעברת השמנונית, ומה"ט אסור הסכין ברותחין, וא"כ איך יכול לחתוך צנון, ובשלמא אי נימא כל"ק דרש"י א"ש דאין צנון מפליט מהבלע, אבל השו"ע דפסק כל"ב קשה דסותר לשיטתו,

וי"ל דאי נימא דבאמת דוחקא לחוד מפליט ואינו מבליע, הרי י"ל דהא דמצינו דיש מעלה לחריף הוא רק להבליע, ולא להפליט, ואינו גורם כלל לפליטה, ולפי"ז א"ש קו' רע"א דהא במה דחותך חריף, הרי מצד החריף אינו מפליט כלל, ומצד הדוחקא הרי כבר בטל כח פליטתו מחמת הנעיצה.

(א) רמ"א - וכ"ז אם חתך הצנון עצמו, אבל אם חתך הירק שעל הצנון אין לחוש. עי' ש"ך ס"ק י"א דהביא מהתו"ח דמ"מ בעי' כד"ק כיון דחריפי קצת, והנה השו"ע מיירי גם בגוונא דחתך בסכין בשר ב"י, וע"ז קמ"ל דשרי לאכול בחלב, וא"כ מבואר דאעפ"י דהוא נידון כחריף קצת לגבי בליעה, מ"מ לגבי דין נ"ט בר נ"ט, אינו נידון כחריף, ומסתבר דה"ה דאינו נידון כחריף לגבי הדין דחריף מחליא לשבח.

והנה עי' יד יהודה דהביא מהאו"ז דגם לגבי הדין דנ"ט בר נ"ט החומרא דחריף מחמת דינא דמחליא לשבח, וכן מבואר בדרכ"מ ריש סי' צ"ה, ולפי"ז הרי ודאי מסתבר דדין חריף לגבי נ"ט בר נ"ט, שוה להא דחריף מחליא לשבח.

ועי' פמ"ג סי' ?

(ועי' פמ"ג שפ"ד ס"ק כ"א דקישות ואבטיח חשיב חריף לגבי דין נ"ט בר נ"ט, ולכך בעי' גרידא, אולם לגבי סכין שאינו ב"י סגי בהדחה, דלא חשיב כחריף לגבי הדין דחריף מחליא לשבח, וזהו להיפוך מהנ"ל.

פמ"ג משב"ז סק"ג - והא דקיי"ל דוחקא בלא חריף או חריף בלא דוחקא לאו כלום היינו דמפליט ובהדחה סגי וכדבעינן למימר קמן בסוף הסי' [ליתא לפנינו] בהא דליפתא בעי הדחה. ומבואר סברא מחודשת בהא דלפת בעי הדחה, דדוחקא מפליט, אף באינו חריף, והנה בשפ"ד ס"ק כ"א כתב להק' על הש"ך דביאר לדברי השו"ע דטעמא דקישות משום השמנונית, דהא להל' קיי"ף בסעיף א' דסוגיין מיירי בלא שמנונית, ולכך ביאר דהשו"ע ס"ל כהתרומה דהוא חריף קצת, ולכאור' הדברים סתרי אהדדי.

אולם נראה דלק"מ, דהא הפמ"ג כאן הביא לדברי הב"י סוף סי' פ"ט בשם הר"ש דבליעה שנפלט מסכין ללחם שרי מדין נ"ט בר נ"ט, וא"כ הרי ממנ"פ אי דנין בקישות דנפלט בלא בליעה, הרי סגי בהדחה, ואי נדון דאף נבלע בתוכו הא הוי נ"ט בר נ"ט, אלא ע"כ צ"ל כהתרומה דהוא חריף קצת, אבל לגבי לפת דסגי בהדחה, שפיר י"ל דמשום פליטת הדוחקא בעי' הדחה.

והנה בשו"ע סעיף ג' מבואר דתבלין שנדוכו במדוכה של בשר ב"י אסור לאכלם בחלב, וצ"ב מדוע מיירי רק לגבי תבלין ולא לגבי ירקות, ולכאור' מבואר להדי' דליכא פליטה בדוחקא לחוד בלא חריף.

ש"ך ס"ק ז' - כוונתו דהא מיירי הכא דנתערב הצנון בחלב, וא"כ מדוע משערים כנגד מה שבלע מהסכין, [היינו דאם ידוע דרק חלב מהלהב נגע בזמן החיתוך, די בס' כנגד אותו חלק, ואם אין ידוע משערין כנגד כל הלהב], ולא כנגד שיעור כדי נטילה של הצנון, ובסתמא שיעור נטילה הוא פחות מהסכין, וע"ז תי' הש"ך דאין ידוע לנו שיעור נטילה, כגון דהצנון נימוח וא"י שיעורו, או דא"י כמה נחתך, וכמה נתפרר, ועוד תי' דמיירי דחלק הסכין שנגע בצנון הוא פחות מכדי נטילה, וחידש השו"ע דסגי בס' כנגד חלק הסכין, כיון דאין מתפשט שם יותר ממה שפלט הסכין, ואה"נ אם הכדי נטילה הוא פחות מהסכין, סגי בס' כנגד הכדי נטילה, כיון דאין הבליעות מתפשטות יותר מכדי נטילה.